کۆنترۆڵی ئەنتەرنێت

لاگنسۆ ڕۆمانێت

دوابەدوای یەکەمین کۆبوونەوەی جیهانی سەبارەت بەکۆمەڵگای ڕاگەیاندن کە لە دێسەمبەری ٢٠٠٣ لە جنێف سازکرا(١)، لە ڕۆژەکانی ١٦ تا ١٨ ی نۆڤەمبەری ئایندە لەسەر داوای ڕێکخراوەی نەتەوە یەکگرتووەکان و لەلایەن نێونەتەوەیی پەیوەندییەکان (UIT) دووەمین کۆبونەوەی جیهانی هاوشێوەی ئەوە لە وڵاتی تونس لەژێر ناوی : چۆن دەتوانرێت کۆنترۆڵی دیموکراتیك لەسەر ئەنتەرنێت جێبەجێ بکرێت؟، سازدەکرێت.

ئەنتەرێت لە لایەن ئەمریکاییەکانەوە لە دەورانی جەنگی ساردا داهێنرا. پنتاگۆن بەشوێن سیستەمێکی پەیوەندییەوە بوو کە لەبەرامبەر هێرشێکی ئەتۆمی تاب اورد ئیمکانی بەستنی پەیوەندی لە نێوان لێپرسراوە سیاسی و سەربازییە ماوەکانی ئەو جۆرە ڕوداوانانە لەگەڵ یەکتردا بۆ ڕێکخراوە دژی هێرشییەکان بهێنێتە دی.

وینتون سرف(٢) کاتێك کە هێشتا لە لۆس ئەنجلۆس خوێندکاری زانکۆ بوو بەهاوبەشی گروپێکی لێکۆڵینەوە کە چالاکییەکانیان لەژێر پەردەی دارایی دەوڵەتدا بوو، ئامرازی پەیوەندییە نوێیە گۆڕانخوازەکانیان هێنایە دی, لەسەرتادا ئەم ئیمکانە تەنیا لەبەردەست بەشێکی کەمی زانکۆکان، سەربازییەکان و لێکۆڵەرەوەکانی تردا بووە.

دواتر لە ساڵی ١٩٨٩، تیمی بەرازیلی(٣) و رابرت کی لیو (٤)، فیزیایانی ناوەندی ئەوروپا بۆ لێکۆڵینەوەی ئەتۆمی ژنە ((cern، سیستەم مەتندا ((Hypertext پەیوەندی هەیەو World Wide Webیان دروست کرد کە بووە هۆی بڵاوکردنەوەی ڕاگەیاندنەکان و دەستپێڕاگەیشتنی خەڵکی ئاسایی بە ئەنتەرنێت و بووە هۆی بڵاوبونەوەی بەرچاوو فراوان بوونی.

لە ساڵی ١٩٩٨ تا ئەمڕۆ تۆڕی جیهانی لەلایەن ICANN وە دەبرێت بەڕێوە کە ڕێکخراوێکی تایبەتی و نا انتفاعی یەو بارەگاکەی لە لۆس ئەنجلۆسەو لەژێر پەرچەمی یاساکانی کالیفۆرنیا و لەژێر کۆنترۆڵی وەزراەتی بازرگانی وڵاتە یەکگرتووەکاندایە ICANN. ڕێنوێنیکەری سەرەکی رایاڵەی جیهانییەو پشتی بە پێکهاتێکی تەکنیکی بەستووە کە لە سیانزە "ابر رایانە" کە پێیان دەوترێت " سێرڤەرە سەرەکییەکان "، پێکهاتووە. ئەم سێرڤەرانە لە وڵاتە یەکگرتووەکان (٤ دانەیان لە کالیفۆرنیا و ٦ دانەی لە نزیك واشنتۆن، ئەوروپا (ستۆکۆڵم و لەندە) و یابان وتۆکیۆ) دان. ئەرکی سەرەکی ICANNهاوئاهەنگی ناوی قەڵەمڕەوییە ئەنتەرنێتییەکانە (DNS, Domain Name System) کە ئیمکانی حەرەکەت لە ئەنتەرنێتدا بۆ بەکارهێنەران فەراهەم دەکات. هەر رایانەای کە پەیوەست دەبێت بە ئەنتەرنێتەوە خاوەنی ناونیشانێکی یگانەیە کە کە ناونیشان (IP)ی پێ دەوترێت (Internet Protocol). ئەم ناونیشنانە کە لە بنەڕەتدا ریزێك ژمارەن بە ئاسانی لەبەر ناکرێن، قەڵەمڕەویی ئەنتەرێتی (DNS) ڕێگا ئەدات کە لەجیاتی ریزێك ژمارە، سود لە ژمارەیەك زمان و پیت (ناوی قەڵەمڕەو) وەربگیرێت کە ناسراوتر دێنە بەرچاو. بۆ نمونە لەجێگای هێنانی ریزێك ژمارە دەتوانرێت (-www.lemonde diplomatique.fr) بهێنرێت. بەهۆی قەڵەمڕەوی ئەنتەرنێتی (DNS) ناوی ماڵپەڕ (سایت) بەزنجیرەیەك ژمارە کە هاوتای ناونیشانێکە (IP)، دەگۆڕێت و لە ئەنجامدا فرسەتی پەیوەندی رایانە بەکارهێنەر بە "سێرڤەر" ی ماڵپەڕی جێ خواستی ئەو مەیسەر دەبێت. قەڵەمڕەوی ئەنتەرێنی (DNS) بەهەمان شێوە ئیمکانی دروستکردنی نامەی ئەلکترۆنی فەراهەم دەکات. هەموو ئەمانە لە ئاستی گۆی زەوی و بەخێراییەکی زۆر تیژ.

بەپێی دانانپیانانی ئاشکرای خۆی ICANN، ئەم ڕێکخراوە ئەرکی پاراستنی بەردەوامی بەکارهێنانی ئەنتەرنێتی و فراوانکردنی چاودێری لەئەستۆدایەو دەبیت پیاچونەوەیەك لە نوێنەرایەتی جیهانییانەی پەیوەست بە ئەنتەرنێت لەئەستۆ بگرێت و بە دەستبردن بۆ سیاسەتێکی هاوئاهەنگ لەگەڵ ئەم ئەرکەدا ئەرکێك بەئاراستەی ڕێککەوتنێکی گشتی ببیات بەڕێوە.(٦)

بەڵام ماوەیەك لەمەوپێش، ڕێك هەر ئەم ڕێککەوتنە گشتییەیە کە کەوتۆتە ژێر پرسیارەو باڵادەستی وڵاتە یەکگرتووەکان بەسەر ڕایەڵەی جیهانی بەرەو ڕووی ناڕەوایەتی بوەتەوە. لە سێبتەمبەری ڕابردوودا لەجنێف، هاوکاتی ڕێکەوتنێکی سەرەتایی لە نێوان ئەوروپاو ئەمریکا بۆ

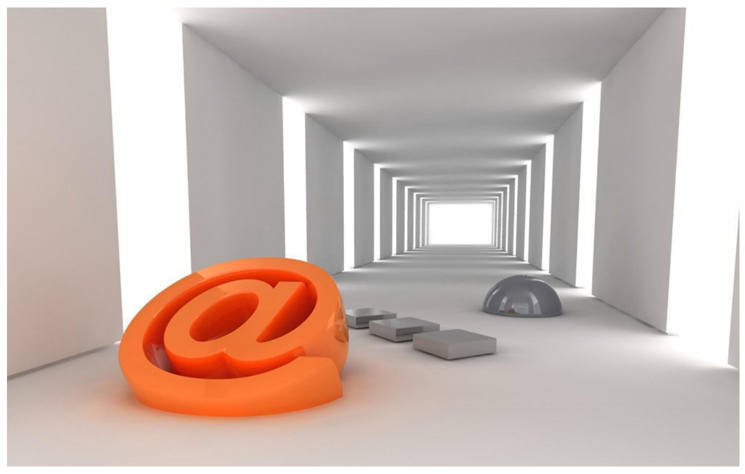

ئامادەکردنی کۆبوونەوەی داهاتووی تونس، دەوڵەتە ئەوروپییەکان بە بەهانەی کۆتایهاتنی دەورەی ڕێککەوتنی ICNAA لەگەڵ وەزارەتی بازرگانی ئەمریکا لە مانگی سێبتەمبەر، بەیەك دەنگ خوازیاری چاکسازی سیستەمی بەڕێوەبردنی ئەنتەرنێت بوون. ئەم ڕێکەوتنە شکتی هێناو واشنتۆن قبوڵکردنی هەر جۆرە گۆڕانکارییەکی ڕەدکردەوە.

بەڕازیل، چین، هیندستان و ئێران، وەك نمونە، نەك هەموویان وەك یەك بەڵام خاوەنی هەڵوێستێکی وەك ئەوروپان. هەندێکیان تەنانەت هەڕەشە دەکەن کە خۆیان دامەزراوەیەکی میللی بۆ ڕێکخستنی قەڵەمڕەوی ئەنتەرنێتی دەهێننە دی. کارێك کە دەبێتە هۆی پارچە پارچە بوونی کارەساتاویانەی ئەنتەرنێت.

ئەم جیاوازیانەی ڕەهەندێکی جیۆپۆلۆتیکی هەیە. لە جیهانێکدا کە هەر ڕۆژ زیاتر دەبێتە جیهانی و لەودا پەیوەندییەکان گۆڕاون بە کەرەستەی سەرەکی ستراتیژی و تەقینەوەی ئابووری بەرهەمە نامادییەکان، رایەڵەی پەیوەندییەکان ڕۆڵێکی سەرەکی دەگێڕێت. کۆنترۆڵی ئەنتەرنێت توانایییەکی ستراتیژی دیاریکراو دەبەخشێتە ئەو هێزانەی کە بەکاری دەهێنن. بەهەمانشێوە کە لە سەدەی نۆزدەهەم کۆنترۆڵی ڕێگا دەریاییەکان لە ئاستی گۆی زەویدا بۆ بەریتانیا توانای دەسەڵاتداری بەسەر جیهاندا مەیسەر کرد.

سەپاندنی دەسەڵات بەسەر ئەنتەرنێتدا، لە تیۆریدا، ئەو تواناییەی وڵاتە یەکگرتووەکان کە لەهەر وڵاتێکدا بێت، دەستڕاگەیشتن بەهەر ماڵپەرێك سنوردار دەکاتەوە. ئەوانە هەروەها ئەتوانن ناردنی نامەی ئەلکترۆنی لە ئاستی جیهانیدا شەلەل بکات. هەرچەندە ئەوانە تا ئەمڕۆ دەستیان بۆ ئەو جۆرە کارە نەبردووە بەڵام دەتوانن بیکەن و هەر بوونی ئەم تواناییەیە کە لێپرسراوانی پلە یەکی بەقوڵی نیگەران کردووە.(٧)

کاتی ئەوە هاتووە کە خواستی کۆتایهاتنی کۆنترۆڵی واشنتۆن بەسەر ICNAA بهێنرێتە پێشەوەو ئەم ڕێکخراوە ببێتە دامەزراوەیەکی سەربەخۆی پەیوەندیدار بە ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان.

١ وتاری "سیستەمی نوێنی ئەنتەرنێتی"، لۆمۆند دیپلۆماتیك، حوزەیرانی ٢٠٠٤.

٢Vinton CERF

٣Tim Berners Lee

٤Robert GAILLIAU

٧Internet Corporation for Assigned Names and Numbers

٦www .icann.org & www.icannwatch.org

لێکۆڵینەوەیەك لە ئیدارەی هاوچەرخ:
لە ئیدارەیەکی دارزیوەوە بەرەو ئیدارەیەکی ئەلەکترۆنی

ئەنوەر نەجمەدین.

بەشی یەکەم

لە تێگەشتنە کۆن و سادەکەیدا ,ئیدارە واتای بەئەنجام گەیاندنی کار ئەگەیەنێت بەهۆی کەسانی ترەوە.

گەیشتنیش بەو پێناسەیە دەرەنجامی زنجیرەیەکە لە گۆڕانکاریەکان بواری خودی ئیدارە خۆی .

لە شارستانیەتی سۆمەریەکان و میسریەکان و هیندیەکانەوە تا کامڵبونی سیمای پراکتیکی و پاشان گەیشتنە تیۆریەکانی، ئیدارە(کارگێڕی)بە زنجیرەیەك قۆناغی جیاوازدا تێپەریوە کەلە خەزنکردنی سەرەتایی داتاوە دەست پێدەکات و لە هەرەمێکی ئاسمانی داکۆتایی دێت .

هەتا سێ سەدەیش لەمەوبەر ،زۆربەی زۆری دانیشتوانی سەر زەوی،لە دێهات دا ژیاون و بەرو بومی کشتوکاڵی سەرچاوەی بژێویان بووە. ,وەتائەودەمەی بەرهەمەپیشەسازیەکان بەگۆڕینی روخسارە دێهاتیەکەی جیهان ،شارستانیەتێکی جەنجاڵ وپر لەکاری جەستەیی و زیهنی هەمە چەشنەیان ڕانەگەیاندوە توانای لێدوان نەبوە لە ئیدارە . هەربەومانایە ،ئیدارە ،بە مانای هاو چەرخ ،بەرهەمی شارە.هەر بۆیە مێژووی لێکۆڵینەوەش لەسەر ئیدارە

وەك بوارێکی تایبەتی ،لەسەدەو نیوێك تێپەڕناکات .چونکە هەتا فابریکەکان سەدان کەسیان لەژێر سەقفێکدا

کۆنەکردۆتەوەو کاری فابریکەی جێگای کاری خێزانیان نەگرتۆتەوە هیچ پێداویستی‌یەکی مێژووی نەبووە بۆ ڕێکخستنی کار لەژێر دەسەڵاتێکی دابەش کراودا بەسەر بەڕێوەبەر و ڕێکخەر و کارگەر و کارمەند دا نکە ئەوەیش وەك مێژووی دام و دەزگا بازرگانی‌یەکان ،لە دوو سەدە تێپەڕ ناکات .وە هەتا کۆتایی هەزار و هەشت سەدەکان ،

واتە هەتا کۆنترۆڵ کردن و فەرماندان و بڕیار وەرگرتن نەبونەتە پێویستی ئیدارە لە دام و دەزگا بازرگانی‌یەکاندا

هیچ خوێندنگا یەکیش نەبووە بۆ پێگەیاندنی بەڕێوەبەرە شارەزاکان نوەتا ئەو دەمەیش هیچ جۆرە لێکۆ ڵینەوەیەك

نەبووە لەسەر سیستماتیك کردنی کاری ئیداری هەموو کەسێك بە شێوازی خۆی و میتۆدی خۆی و کەرەسەی خۆی نکاری ئەنجام داوە .واتە هیچ بنەمایەکی هاوبەش نەبووە بۆ بەڕێوە بردن ،هیچ سیاسەتیچکی دام و دەزگا یان هیچ پێوانەیەك بۆ هەڵسەنگاندنی کاری ئیداری ،وە یان هیچ پێداچوونەوەو بەدوا داچوونێك نەبووە لەکاردا.وە هیچ زانیاری‌یەکیش لە بارەی چۆنیەتی بڕیار وەرگرتن و بەکارهێنانی کاریگەرانەی کات و چۆنایەتی بەڕێوە بردن

و چالاکی بەرهەم هێنەرانەو چککردن و گۆڕانکاری‌یەوە نەبووە زواتە ئیدارە کردن هیچ نەبووە جگە لە (دا نیشتن لە پشت مێزەوە) بەڵام سەر هەڵدانی دام و دەزگای نوێ ،بنەمایەکی نوێی بۆ ئیدارەیش دامەزراند ،بنەمایەك کە

لێکۆ ڵینەوەو وتاقیکردنەوە ی میتۆدی هەمە جۆرەی کردە بەشێك لە کارە ڕۆتینەکانی خودی ئیدارە خۆی .وە هەر لەوێوگەڕان بەدوای باشترینی شێوازدا) ،جێگای (دانیشتن لە پشت مێزەوە) ئەگرێتەوە .لێکۆڵینەوە کانیش هەوڵدان بووە بۆ پەرەدان بە زانستی ئیدارە ،ئیدارەیەك کە ڕەگەزەکانی کاری ئیداری هەڵئە سەنگێنێت و میتۆدی جیاواز پێشنیار ئەکاتی بۆ بەڕێوە بردن .جگە لەوەیش ،بەشێکی گرنگ لەبنەی‌مای زانستی ئیدارە ،ڕاهێنان و پەرەدانە بە کارمەندان (training and develop ment) ئەمە هەر وەك چۆن بەشێکی تری زانستی ئیدارە ،لێکۆڵینەوەیە لە چۆنیەتی دابەش کردنی بەرپرسیاری ،چاککردنی لایەنە لاوازەکانی بەڕێوەبردن ،هاریکاری لەکاری ئیداری دا ،بەکارهێنانی کات بە شێوەیەکی کاریگەر تر ،کارێکی کاریگەر تر ،کارێکی کاریگەرانە تر ،هتد،هتد.لایەنیچکی گرنگ لە ئەرکی زانستی ئیدارە ،پێوەندی بەکەم کردنەوەی سەعاتی کارکردن و حەوانەوەی زیاتر ،زیاد کردنی کرێی کار و ،ڕێگا ئاوەاڵەکردنە بۆ کارمەندان بۆ تێکەڵکردنی دەست پێشخەریەکانی خۆیان بەکاری ئیداری .وە هەر بەو چەشنە ،ئیدارە لەی چونە پێشەوەیدا ،چەند بنەمایەکی هاوبەشی بۆ خۆی داڕێژا :پلان دانان، ڕێکخستن ،کۆنترۆڵکردنی کارە پلان کراوەکان !لەتەواوی مێژووی کارە ڕۆتینی‌یەکانی ئیدارەیشدا ،هەوڵدراوە جۆرێك لە تەکنۆلۆژیاببرێتە ناو ئۆفیسەکانەوە،تەکنۆلۆژیایەك کەکاری ئیداری و ڕۆتینی ڕۆژانە ،ئاسانتر و خێرا تر دەکات . لە ١٨٧٠ بە دوواوە ،چاپی دەست type writer،بەشێکی گەورەی لە کارە ڕۆتینی یەکان گۆڕی .لە ١٩٨٠ یش دا ،کۆمپیوتەر واتە ئامێرنای ئەلەکترۆنی و ئۆتۆماتیکی ،جێگای کاری دەستی‌و چاپی دەستیان گرتەوە.ئەمە لەگەڵ شێوازە نوێکانی پەیوەندی کردندا ،وەك تەلەگراف ،تەلەفون ،پاشان ئینتەرنێت ،ئیدارەو کاری ئیداری یان لە بنەڕەتەوە هەڵگێڕایەوە و شێوازێکی نوێیان لە ئیدارە ناساند.

تێبینی :ئەم زنجیرە ووتارە بە شێکە لەو لێکۆلدێینەوانەی لەسەر ئیدارە پێشکەش دەکرێت لە بەرگێکدا لە داهاتویەکی نزیك دا.

بەرنامەی BIOS کۆمپیوتەرو مرۆڤ و ئاژەڵ و ڕووەکدا

د. کەمال حاجی کەریم

بەرنامەی بایۆس یەکێکە لە پێکهاتووەکانی سیستەم بۆردی دایك ،لەکۆمپیوتەردا هەیەو لە ئەنتیگرێتێکی تایبەت خەزن دەکرێن کەپێی دەڵێن BIOS CHIP

ئەم ئەنتیگرێتە قەبارەکەی نزیکەی ٣ سم*٣ ،جۆری تۆمار کردنەکەی بریتی یە لە (ROM)

واتە لە جۆری خوێندنەوەی تۆمار کراوە نەك دەستکاری کراو و زیاد کردن یان کەم کردن و کورتکراوەکەی یە (READ ONLY MEMORY)

ئەم بەرنامەیە هەر لەکاتی دروست کردنی کۆمپیوتەردا خەزندەکرێت کەبڕکەی بریتی‌یە لە (١MB)

ئیشی ناسینەوەی پارچە سەرەکی‌یەکانی کۆمپیوتەرە وەك هاردیسك و رام وفلۆپی درایڤ و سیپییوو و ناسینەوەی بەرنامەی ویندۆز ,بەبێ ئەم بەرنامەیە کۆمپیوتەر ناتوانێت بەرنامەی ویندۆز ئیش پێ بکات وە ناتوانێت پارچەکان بناسێتەوە، ئەم بەرنامەیە ویندۆز ئەخاتە ئیش پاش ئیش کردنی ویندۆز ئیتر ئەو ئیشی نامێنێت وویندۆز هەڵدەسێت بە هەموو ئیشەکان .بەرنامەی بایۆس لەو بەرنامانە دەچێت لە مێشکی ئاژەڵدا تۆمار بووە بە شێوەیەکی سروشتی کە کارێك دەکات ئاژەڵ پاش لە دایکبوونی گەلێك زانیاری بزانێت وەك (خۆ پاراستن خواردن ڕۆشتن ،ناسینەوەی گەلێك دەنگ (دەنگی ترسناك ، دەنگی ئاسودەی ، بانگ کردن)

بەڵام مرۆڤ ئەم بەرنامەی بایۆسەی نیە واتە کە لەدایك دەبێت هیچ لەو شتانە نازانێت کە ئاژەڵ دەیزانێت

بەڵام مرۆڤ بە گەورەبوونی بەرنامە لە مێشکی دا تۆمار دەبێت هەروەك چۆن زانیاری لەناو کۆمپیوتەردا تۆمار دەبێت بەڵام ئاژەڵ ناتوانرێت زانیاری لە مێشکیدا تۆمار بکرێت بەبرێکی زۆر کەم نەبێت .

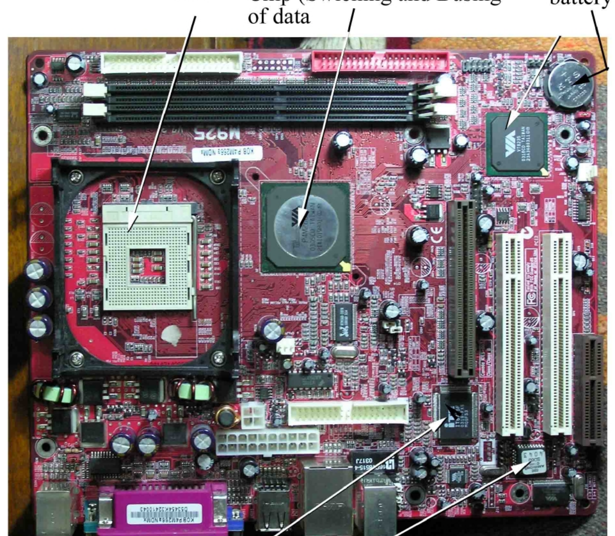

دا دەنێین لەهەندێکی تردا بەدوگمەی F1 یان TAB دادەنێین کەویندۆیەکی ڕەش دەردەکەوێت.. ،دەتوانین بەهۆی ئەم بەرنامەیەوە مرۆڤ جۆری ئیش پێ کردنی کۆمپیوتەرەکە دیاری بکات. ئەتوانین جۆری ئەو ئامێرەی

کە بەرنامەی پێدا دە بەزێت دیاری بکەین وەهەروەها ئەتوانیت (pass word)دابنێین بۆ کۆمپیوتەرەکە.

پێت دەڵێت هاردی ڕەئیسی جۆری (MAX TOR)وەهەندێجار هاردێکی تری تیایە ،پێت ئەڵی فلۆپی یەکەی جۆری چی یە ؟ئەتوانین مێژوو، ڕۆژ ، سەعات و ساڵەکەی دیاری بکەین،هەروەها جۆری ئەنتیگرێتەکەت پێ ئەڵی لەگەڵ جۆری دەنگ و SYSTEMو جۆری POWERی کۆمپیوتەرەکە وخێرای پانکە و پلەی گەرمی PROCESSERکەت پێ ئەڵێ وە ئەتوانێت جەرەسێکی ئاگادار کردنەوەت بۆ لێ بدات

ئەگەر کۆمپیوتەرەکە گەرم بوو. وە دەتوانین بە هۆی سەهمەکانی کیبۆردەکەوە بچینە سەر هەر بەشێك کە دەمانەوێت.

لەکۆتایدا بەهۆی ESCلێی دەردەچین و بە F10لەبایۆس دەچینە دەرەوە.

بەرنامە یان پارچە	کۆمپیوتەر	مرۆڤ	ئاژەڵ	ڕووەك
بایۆس	هەیەتی کەلە شەریکە بۆی دادەنرێت	نیەتی	هەیەتی	نیەتی
پارچەی رام	هەیەتی	زۆری هەیە	زۆرکەمی هەیە	زۆر زۆر کەم
هاردیسك	هەیەتی	هەیەتی	زۆرکەم	نیەتی
بەرنامەی ویندۆز	هەیەتی	هەیەتی	نیەتی	نیەتی
printer	هەیەتی	هەیەتی	نیەتی	نیەتی

ئەم بەرنامەیە لەکۆمپیوتەرێکەوە بۆ کۆمپیوتەرێکی تر دەگۆڕێت لە هەندێك سیستەم دا بۆ چونە ناو بایۆس لەسەر کیبۆردەکە پەنجە بە دوگمەی DELET

،ئەم بەرنامەیە لە لایەن شەریکەی (A WARD SOFT WARE) دادەنرێت. ئەم بەرنامەیە مۆدێل و جۆری پارچەکان پێ دەلێت بۆ نمونە

تەکنەلۆژیای زانیاری

Information Technology (IT)

ئیڤان

١ ئینتەرنێت چی پێدەکرێت لە کاری کارگێڕی‌دا ؟

پێوەندی کردن : ناردن و وەرگرتنی ئیمەیل ،گواستنەوەی ئەلەکترۆنی دۆکۆمێنت ،هاوبەشی کردن لە کۆنفرانسی ئەلەکترۆنی‌دا .

بەکارهێنانی زانیاری:گەڕان بە دوای داتادا وەك دۆکۆمێنت،داتا باس ،خوێندنەوەی نامیلکەو ووتاری ئەلەکترۆنی ،گەڕان لەدوای زانیاری هاو پەیوەند بە زانست و خوێندگاو سیاسەت و ڕیکلام و هتد دا .

بەشداری ڕاوێژ کردن:بەشداری لە ڕاوێژی گروپ دا بە نووسین یان دەنگ .

زانیاری ڕاگەیاندن: ڕاگەیاندن و گواستنەوەی تێکست ،پرۆگرام،گرافیك، وێنەی جولاوو، ڤیدیۆ (فیلم).

هەمە چەشنە: یاری ئەلەکترۆنی ،ڤیدیۆ کلیپ، گوێگرتن لەگۆرانی و مۆسیقا ،خوێندنەوەی ڕۆژنامەو گۆڤار ،هتد.

ئاڵ وگۆڕشی بازرگانی :فرۆشتن ،داواکردن، کرین،پارە ناردن ،هتد.

٢ تەکنەلۆژیاو کاری ئیداری

ئەو کارە ڕۆتینیانەی لە ڕابردوو دا بە ٣٣ ڕۆژ ئەنجام ئەدرا ،ئێستا بە هۆی تەکنەلۆژیای نوێ وە ،بە ٥ ڕۆژ ئەنجام ئەدرێت .

٣ سیستەمی ئیداری نوێ

لەگەڵ پێشکەوتنی تەکنۆلۆژیای زانیاری دا ،چەندان سیستەمی ئیداری ،بوونە بنەما بۆ ئیدارەیەکی نوێ

دووان لەو سیستەمانە داتا باس و سیستەمی پاڵپشتی یە بۆ بەڕێوە بە رایەتی کردن کە ناو ئەبرێت بە :

Decision suppor +system(dss) و کاری ئەوەیە پێداویستی چالاکی‌یە رشۆژانەکانی بەڕێوەبەرەکان

ئاسانتر و خێرا ترو ڕێك و پێك تر و کاریگەر تر بکات ،ئیتر چ لە بڕیار وەرگرتن دا دەربارەی خەرجی یان ڕاهێنانی کارمەندان ،بودجە یان پلانی ستراتیژی ، ڕاپۆرت لە بارەی کاری ڕۆژانە یان ژمێریاریەوە .

٤ مۆدێلە جیاوازەکانی بڕیار وەرگرتن

١)بڕیاری عەقلانی :ئیدارە دەست نیشانی ئامانجە کانی دەکات و ئاڵتر ناتیڤە جۆراو جۆرەکان دەپشکنێت و سیاسەتێك دیاری دەکات بۆ جێبەجێکردنی بڕیارەکان .

٢)بڕیاری بیرۆکراسی :بڕیارەکان بە شێوازی ناچار کردن و بەو سەرچاوە دیاری کراوە مرۆیی و کاپیتالانە

وەدی دەهێنرێت کەلە سیاسەتێکی دیاری کراودا ،لە سەر کردایەتی کارەوە وێنە دەکێشرێت .

٥)بەکار هێنەر

تەکنۆلۆژیای زانیاری لە گەشە سەندنی دا هەموو کارمەندێك و هەموو بەرشێوەبەرێکیش دەکاتە بەکارهێنەر (user) ێکی ئاسایی.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com